

-Филиппова Лидия
Викторовна - учитель

МКОУ «Сунтарская санаторная школа-интернат им.Герасимова М.И.»

Сунтар/ Сунтарский

(Саха тыла 2 кылаас .Уруок темата : Саҥа чаастара)

Тема: Саҥа чаастара.

Кылаас: 2

Уруок тиибэ: билиини, үөрүйэҕи уонна сатабылы чингэтэр, сайыннараар уруок.

Уруок көрүнгэ: саҥаны билии

Үөрэнээччи сыала:

- Бэйэ-бэйэҕэ көмөлөсүһүү, эйэбэс сыһыан үгэстэрин инэриин;
- Этиигэ таба тутар үөрүйэҕи инэриниин;

Уруок соруктара:

- Оҕо инники үөрэппитигэр олоҕуран саҥаны арыыйарын ситиһиин;
- Үөрэтиллэр предметкэ интэриэһи үөскэтиин;

Үөрэтии формата: биирдиилээн , пааранан.

Үөрэтии түмүктэрэ: эрдэ ылбыт билиини чингэтиин, араарар үөрүйэхтэрин сайыннарыы, түмүк онорууну, сатаан дакаастыыры, бэйэ санаатын аһаҕастык этиллэрин ситиһиин.

Сыала-сорука: 1) Саҥа чаастарын туһунан өйдөбүл биэриин.

2) Тыл саппааһын сайыннарыы.

3) Санааны сааһылаан этэр, саҥа чаастарын биирдиилээн ырытар, толкуйдуур сатабылы сайыннарыы.

Уруок хаамыыта.

1. Тэрээһин чааһа.

- Үтүө күнүнэн!

- Оҕолоор, үөрэнээччи быраабылатын өссө төгүл хатылыаххайын эрэ.

1. Илиибитин уунан баран эппиэттиибит.

2. Мээнэ солото суох санарбаппыт.

3. Уруокка болҕомтолоохтук олоробут.

4. Атын киһи санаатын истэбит, убаастыбыт.

Бүгүн биьиги уруокпут атын собус буолуоҕа. Ол курдук , биьиги бүгүн тэтэрээккэ үлэлээбэккэ үлэлиир лиискэ үлэлиэхпит. Барыгытыгар баар.

2. Буочарга үлэ. (сүрүйүү быраабылатын санатыыы)

-Лииспитигэр үөһэ чыыһылабытын сүрүйабыт. Уонна дуосканы көрөбүт. Бары ааһаххайын эрэ.

Сатаабаты үөрэт, билбэти өйдөт. (сүрүйаллар)

-Бу туох туьунан сүрүйбуттарый? .Сөп , ол аата сатаабаппытын сатыы сатыахтаахпыт, билбэппитин билиэхтээх эбиппит. Бары бииргэ көмөлөсүүн үлэлээтэхпитинэ бары барытын сатыахпыт .

3. Уруок тематын таһаарыы.

- Кыратык санатыһа түьүөххэ эрэ. Бу тугуй, оҕолор? Күн . (биридимийэт аатын эттибит.)

- Күн хайдах буоларый? (араҕас, итии, төкүнүк). (биридимийэт бэлиэтин эттибит)

- Күн тугу гынарый? (тыгар, сылытар, сырдатар) (биридимийэт тугу гынарын эттибит.)

Ол аата, хас биирдии тыл тус туьунан суолталаах буолар эбит.

- Сөп, оччоҕо , бүгүн уруокка тугу гынаахпытый, туох сананы барыахпытый? (оҕолор эппиэттэрэ).

- Биьиги бүгүн уруокка сана чаастарын кытта билсиһиэхпит.

- Оччоҕо уруокпутугар тугу билэн тахсыахтаахпытый? Сыалбыт- сорукпут туох буоларый?

1. Сана чаастарын кытта билсиһии

2. Ханнык ыйытыыга эппиэттииллэрин билии.

3. Атын тыллартан араара үөрэнии.

4. Оҕолоор, бүгүн биьиги уруокпутугар остуоруйаттан ыалдьыттаахпыт. Кимий бу?

-Ханнык остуоруйаттан кэлбитий? (Таал Таал эмээхсин)

- Бу остуоруйаҕа туох туьунан кэпсэнэрий? (оҕолор кэпсииллэр)

- Таал –Таал эмээхсин туохтан көмө көрдөөтө? . Чэ эрэ , үлэлиир лииспитигэр туохтан көмө көрдөөбүтүн уочаратынан сүрүйуохха эрэ?

Таас

Тыал

Былыт

Кутуйах

Саһыл

Муус

Күн

Кини

- Бу тыллар тугу ааттаатылар? (биридимиэти)
- Ханнык ыйытыыга эппиэттииллэрий? (туох?)
- Өссө ханнык ыйытыы түрүөрүөхпун сөбүй? (ким?)
- Сөп, кини диэн тыл ким диэн ыйытыыга эппиэттиир.
- Ол аата, о5олор, ханнык ба5арар биридимиэт ааттаах буолар эбит.
- Кини ханнык ыйытыыга эппиэттиирый? (туох, ким)
- Чэ эрэ , о5олор оччо5о бастакы сана чааспыт туох диэн буоларый? (биридимиэт аата) .Кини ханнык ыйытыыга эппиэттиир эбитий? . Маны үлэлиир лииспитигэр сүрүйүөххайын эрэ. Биридимиэт аатын кылгатын хайдах бэлиэтиэххэ сөбүй? (А)

5. О5олор, өйдөөн көрүн эрэ Таал –Таал эмээхсиммит хайдах буолуой?

- бэһиэлэй
- кырдыа5ас
- түргэн
- кыра
- Бу тыллары өйдөөн көрүн. Тугунан маарыннааалларый? Сөп, бу тыллар эмээхсин хайда5ын быһаардылар.
- Ол аата , биридимиэт бэлиэтин көрдөрдүлэр.
- Чэ эрэ , о5олор , үлэлиир лииспитин көрдүбүт эрэ . Туох ойууламмытый? (кутуйах, саһыл)

Кутуйах хайдах буоларын бу тыллартан булан сүрүйүн эрэ.

Кутуйах- кыра, куттас, сиэрэй.

Саһыл- улахан, албын, кыһыл.

- Сөп, маладьыастар.

- Ол аата, биьиги бу тыллары бөлөхтүөхпүтүн сөп эбит . (өнө, кээмэйэ, хаачыстыбата)

- Сөп. О5олоор , онтон остуоруйабытыгар ким хотуулаах та5ыста? Киьи ол аата барыны бары сатыыр, кыайар эбит. Киьи күүэ туохха буолуой? Киьи күүнэ өркөн өйүгэр , сырдык санаатыгар, олоххо дьулуһуугар эбит. Киьи учугэй өрүттэрин ааттатаалаан эрэ .Киьи өссө хайдах буоларый?

- чиэһинэй

- аһыныгас

- күүстээх

-доруобай

- үлэһит

- сүрэхтээх

Үлэлиир лииспитигэр киьи учугэй өрүттэрин сүрүйүөххайын эрэ.

- Ол аата, 2 сана чааспыт туох диэн эбитий? (биридимизт бэлиэтэ). Үлэлиир лииспитигэр сүрүйдүбүт эрэ , ханнык ыйытыыга эппиэттиирий? Ханнык бэлиэнэн көрдөрөбүн? (Б)

6. Сынньалан “Төттөрү”

-манан

-кыра

-сырдык

-үчүгэй

-чэпчэки

-түргэн

-хорсун

-эмис

7. Билигин Эвелина эниги иннигитигэр остуоруйаттан быһа тардыыны көрдөрүү.

- Чэ эрэ оҕолор эмээхсиммит тугу гынна ? (уу баста, хатыыскалаата, охтон түстэ, санарда). Бу тыллар тугу көрдөрдүлэр? (эмээхсин тугу гыммытын). Ханнык ыйытыыга эппиэттээтилэр?

- Улэлиир лииспитин көрдүбүт эрэ. Бу тылларга ханнык ыйытыыга эппиэттиир тыллары туруорабытый? (тугу гынарын көрдөрөр тыллары туруорабыт)

Муус _____

Күн _____

Тыал _____

Таас _____

Ол аата , үнүс сана чааспыт туох эбитий? Ханнык ыйытыыга эппиэттиир, тугунан бэлиэтибин? (Т)

8. Билигин ,оҕолор ,барбыппытын чинэтэ таарыйа бөлөҕүнэн үлэлиэхпит.

Үлэлиир лииспитин көрдүбүт эрэ . Тыллары ааҕабыт.

Эмээхсин, ыллаата, муус, манан, күн, араҕас, түстэ, оонньоото, улахан, ойуур, турар, төгүрүк.

Сорудах: 1 бөлөх- ааты

2 бөлөх- бэлиэтин

3 бөлөх- тугу гынарын

Тыллары тэтэрээккэ суруйабыт.

- Түргэн баҕайытык бэрэбиэркэлэнэбит. (слайд)
- Чэ эрэ оҕолор , уруокпут девинигэр тийиэххэ эрэ. Уруокка сананы биллибит да? Бэйэ бэйэбитигэр көмөлөстүбүт да ? Ол аата , биниги уруокпун девиын тутууан үлэлээтибит да ?
- Уруокпут сыалын- соругун ситтибит да ?
- Оҕолор туох интэриэһинэи биллибит?
- Настарыаннаҕыт хайдаҕый? (үлэлиир лииспитигэр сырайдары кырааскалаан көрдөрүң)
- Маладьыастар!

